Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
YVES BOT
της 23ης Φεβρουαρίου 2016[1]

Υπόθεση C-614/14

Ποινική δίκη
κατά
Atanas Ognyanov
[αίτηση του Sofiyski gradski sad (Βουλγαρία)

για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή — Άρθρο 267 ΣΛΕΕ — Άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου — Περιεχόμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως και υποχρεώσεις του αιτούντος δικαστηρίου — Έκθεση του πραγματικού και νομικού πλαισίου — Εθνικός κανόνας που υποχρεώνει τους δικαστές που απαρτίζουν το αιτούν δικαστήριο να αυτοεξαιρεθούν για τον λόγο ότι εξέθεσαν το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως με σκοπό την υποβολή αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως ενώπιον του Δικαστηρίου — Άρθρα 47 και 48 του Χάρτη»

I – Εισαγωγή

1. Είναι οι προβλεπόμενοι στα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού του Δικαστηρίου όροι που αφορούν το περιεχόμενο αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως ικανοί να διακυβεύσουν τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τα οποία κατοχυρώνονται στα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης);

2. Υποχρεούνται οι δικαστές που απαρτίζουν το αιτούν δικαστήριο να αυτοεξαιρεθούν στην υπόθεση της κύριας δίκης, για τον λόγο ότι εξέθεσαν, στο πλαίσιο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως που υποβλήθηκε στην υπόθεση εκείνη, το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της εν λόγω υποθέσεως;

3. Τούτο ισχύει, κατά τα φαινόμενα, στο βουλγαρικό δίκαιο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 29 του κώδικα ποινικής δικονομίας (Nakazatelno protsesualen kodeks, στο εξής: NPK).

4. Πράγματι, βάσει της διατάξεως αυτής, η εισαγγελική αρχή της Σόφιας (Sofiyska gradska prokuratura) ζήτησε την εξαίρεση των δικαστών που απάρτιζαν το Sofiyski gradski sad (πρωτοδικείο Σόφιας), για τον λόγο ότι, στο πλαίσιο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως που υποβλήθηκε στην υπόθεση C-554/14, Ognyanov[2], που εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου, διατύπωσαν «προσωρινή κρίση», διαπιστώνοντας το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της εν λόγω υποθέσεως, τούτο δε πριν από τη διάσκεψη επί της υποθέσεως αυτής, παραβαίνοντας κατά τον τρόπο αυτόν το καθήκον αμεροληψίας και προσβάλλοντας, επιπλέον, το δικαίωμα του A. Ognyanov να ισχύει υπέρ του τεκμήριο αθωότητας.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως που υποβλήθηκαν στην υπόθεση εκείνη και στην υπό κρίση υπόθεση αφορούν την ίδια ένδικη διαφορά, της οποίας επιλήφθηκε το Sofiyski gradski sad, αναπτύσσω δε χωριστές προτάσεις επί εκάστης υποθέσεως.

5. Συνεπώς, στην παρούσα υπόθεση, τίθεται στην κρίση του Δικαστηρίου το ζήτημα αν το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται σε κανόνα όπως ο επίμαχος στην κύρια δίκη.

6. Δεν αρνούμαι ότι ο μηχανισμός της προδικαστικής παραπομπής μπορεί να δημιουργεί δυσχέρειες που απαιτούν λεπτούς χειρισμούς εκ μέρους των εθνικών δικαιοδοτικών οργάνων κάθε βαθμού, ιδίως αν ληφθούν υπόψη οι διαφορές που υφίστανται μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών που αφορούν το λειτούργημα του δικαστή, οι οποίες περιλαμβάνονται, εξάλλου, μεταξύ των λιγότερο εναρμονισμένων και των πλέον ποικίλων.

7. Εντούτοις, η πλούσια νομολογία η οποία καθιερώνει τη συνεργασία μεταξύ του εθνικού δικαστηρίου και του Δικαστηρίου στον τομέα της προδικαστικής παραπομπής, καθώς και οι πολυάριθμες κανονιστικές διατάξεις που διέπουν τον μηχανισμό αυτό δεν αφήνουν κανένα περιθώριο αμφιβολίας ως προς την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο ερώτημα αυτό.

8. Το Sofiyski gradski sad, εκθέτοντας, στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υποβλήθηκε στην υπόθεση C-554/14, το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως αυτής, τήρησε απλώς τους όρους που προβλέπουν τα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας για την υποβολή αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως ενώπιον του Δικαστηρίου και δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι οι εν λόγω όροι, αν τηρηθούν προσηκόντως, διακυβεύουν τον δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας και τα θεμελιώδη δικαιώματα των διαδίκων.

9. Συνεπώς, κανόνας όπως ο επίμαχος στην κύρια δίκη δεν πρέπει να εφαρμόζεται.

10. Αφενός, διότι θέτει υπό αμφισβήτηση τους ουσιώδεις όρους της προδικαστικής παραπομπής, όπως καθορίζονται στο άρθρο 267 ΣΛΕΕ καθώς και στη νομολογία του Δικαστηρίου και διευκρινίζονται στο άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας.

11. Αφετέρου, διότι εν τέλει στερεί από τα δικαστήρια της Βουλγαρίας τη δυνατότητα υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο, θίγοντας έτσι τις ιδιαίτερες προνομίες που τους αναγνωρίζουν η Συνθήκη ΛΕΕ και η νομολογία του Δικαστηρίου.

12. Εξάλλου, στην απόφασή του περί παραπομπής, το Sofiyski gradski sad δεν έχει κανένα δισταγμό ως προς την ερμηνεία των προαναφερθεισών διατάξεων του δικαίου της Ένωσης.

13. Νομίζω ότι η αίτησή του υποβλήθηκε προκειμένου να μεταβάλει την αντίληψη των βουλγαρικών ποινικών δικαστηρίων ως προς την προδικαστική παραπομπή, ίσως ακόμη και την αντίληψη του Konstitutsionen sad (συνταγματικού δικαστηρίου)[3], και να καταδείξει τις ασυνέπειες μιας κανονιστικής ρυθμίσεως η οποία, ακόμη και αν τεθεί σε εφαρμογή, είναι ικανή να αποτρέψει καθένα από τα βουλγαρικά ποινικά δικαστήρια από την υποβολή αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως ενώπιον του Δικαστηρίου.

14. Βεβαίως, υπογραμμίζει ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αποτελεί καινοτομία για τα βουλγαρικά ποινικά δικαστήρια, λαμβανομένου υπόψη του περιορισμού που προβλέπεται στο άρθρο 10, παράγραφος 1, του πρωτοκόλλου αριθ. 36, σχετικά με τις μεταβατικές διατάξεις, προσαρτημένου στη Συνθήκη ΛΕΕ.

3 — Βλ., συναφώς, Vatsov, M., «European integration through preliminary rulings? The case of the Bulgarian Constitutionnal Court», *The preliminary reference to the Court of justice of the European Union by Constitutional Courts, German Law Journal*, τόμος 16, αριθ. 6, 2015.

15. Μολονότι ο θεσμός της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι νέος για τα βουλγαρικά ποινικά δικαστήρια, τα βουλγαρικά αστικά και διοικητικά δικαστήρια έχουν ιδιαιτέρως καλή γνώση αυτού, πράγμα το οποίο μαρτυρεί ο σχετικώς μεγάλος αριθμός των προδικαστικών ερωτημάτων που έχουν υποβάλει τα δικαστήρια αυτά [4].

16. Συναφώς, ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας (Grazdhanski protsesualen kodeks [5]), στο τμήμα του VII, κεφάλαιο 59 [6], διευκρινίζει το σύνολο των δικονομικών κανόνων που έχουν εφαρμογή επί της υποβολής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως ενώπιον του Δικαστηρίου. Το άρθρο του 630, το οποίο αφορά το περιεχόμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, απαιτεί, στην παράγραφο 1, σύμφωνα με τα τυπικά στοιχεία που προβλέπει το άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας, τα εξής: «[η] αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περιλαμβάνει περιγραφή των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς, την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία, ακριβή παραπομπή στη διάταξη ή την πράξη της οποίας ζητείται η ερμηνεία ή η εκτίμηση του κύρους, τους λόγους για τους οποίους το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι είναι αναγκαία η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως για την ορθή εξέταση της υποθέσεως, καθώς και τη διατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος» [7].

17. Μολονότι οι κανόνες που θεσπίζονται στο εν λόγω κεφάλαιο 59 αφορούν, κατ' αρχήν, μόνον τα πολιτικά δικαστήρια, έχουν επίσης εφαρμογή στις δίκες ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων, τούτο δε σύμφωνα με το άρθρο 144 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (Administrativnoprotsesualen kodeks) [8].

18. Συνεπώς, οι επιταγές που αφορούν το περιεχόμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως και καθορίζονται στα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας καθώς και στη νομολογία του Δικαστηρίου ουδόλως είναι άγνωστες στον εθνικό νομοθέτη και στα εθνικά δικαστήρια και αποτελούν μέρος του νομικού οπλοστασίου, τούτο δε από της προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2007.

19. Αν και κατανοώ το ότι ορισμένα ποινικά δικαστήρια ενδέχεται να αντιμετωπίζουν δυσχέρειες όσον αφορά τον νέο γι' αυτά μηχανισμό της προδικαστικής παραπομπής, γεγονός παραμένει ότι οι όροι που προβλέπονται για την υποβολή αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ και διευκρινίζονται στο άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας είναι οι ίδιοι είτε πρόκειται για αστική είτε για ποινική υπόθεση. Μολονότι ο Κανονισμός Διαδικασίας προβλέπει, στο κεφάλαιο 3 του τίτλου III, ειδικές διατάξεις όσον αφορά τις υποθέσεις που εμπίπτουν στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, οι διατάξεις αυτές ουδόλως επηρεάζουν τις υποχρεώσεις που υπέχει το αιτούν δικαστήριο από το άρθρο 94 του Κανονισμού αυτού.

20. Συνεπώς, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που αντλούνται από τις κανονιστικές διατάξεις και τη νομολογία, που καθιερώνουν τη συνεργασία μεταξύ του εθνικού δικαστηρίου και του Δικαστηρίου όσον αφορά την προδικαστική παραπομπή, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο αιτούν δικαστήριο δεν θα αφήνει κανένα περιθώριο αμφιβολίας.

4 — Για μια παράθεση της νομολογίας και της πρακτικής που αφορούν τις προδικαστικές παραπομπές στη Βουλγαρία, βλ. τη σχετική με τη Βουλγαρία έκθεση της Fartunova, M., στο Coutron, L., «L'obligation de renvoi préjudiciel à la Cour de justice: une obligation sanctionnée?», Bruylant, Βρυξέλλες, 2014, σ. 145.

5 — Στο εξής: GPK. Μια απόδοση του GPK στην αγγλική γλώσσα είναι διαθέσιμη στον ιστότοπο του Varhoven kasatsionen sad (ανωτάτου ακυρωτικού δικαστηρίου) στην ακόλουθη διεύθυνση: http://www.vks.bg/english/vksen_p04_02.htm#PART_SEVEN__Content of Request.

6 — Το εν λόγω τμήμα VII τιτλοφορείται «Ειδικοί κανόνες της αστικής δίκης για τις υποθέσεις που εμπίπτουν στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ισχύοντες από τις 27 Ιουλίου 2007)». Το εν λόγω κεφάλαιο 59 αφορά τις «αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως».

7 — Ελεύθερη μετάφραση.

8 — Το άρθρο αυτό προβλέπει την επικουρική εφαρμογή του GPK για όλα τα ζητήματα ως προς τα οποία δεν θεσπίζει ρητές διατάξεις.

21. Θα προτείνω, ως εκ τούτου, στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι τα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα των διατάξεων των άρθρων 47 και 48 του Χάρτη, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνικό κανόνα, όπως ο επίμαχος στην κύρια δίκη, ο οποίος υποχρεώνει τους δικαστές που απαρτίζουν το αιτούν δικαστήριο να αυτοεξαιρεθούν στην υπόθεση της κύριας δίκης για τον λόγο ότι εξέθεσαν, στο πλαίσιο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως αυτής.

22. Κατά συνέπεια, το Sofiyski gradski sad θα υποχρεούται να μην εφαρμόσει τον κανόνα αυτόν.

23. Εξάλλου, θα επισημάνω ότι τα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας δεν αντιτίθενται, λαμβανομένης υπόψη της θεσμικής και δικονομικής αυτοτέλειας των κρατών μελών, στην εκ μέρους ενός αιτούντος δικαστηρίου εκ νέου ακρόαση των διαδίκων μετά την έκδοση της αποφάσεως του Δικαστηρίου, καθώς και στην εκ νέου διεξαγωγή αποδείξεων και στη συνακόλουθη τροποποίηση των διαπιστώσεων στις οποίες προέβη το δικαστήριο αυτό με την απόφαση περί παραπομπής.

II – Το πραγματικό και νομικό πλαίσιο

24. Εν προκειμένω, ο A. Ognyanov, βουλγαρικής ιθαγενείας, καταδικάστηκε από τη δανική δικαιοσύνη σε ποινή καθείρξεως δεκαπέντε ετών για διακεκριμένη κλοπή και φόνο. Ο A. Ognyanov παρέμεινε υπό κράτηση σε δανικό σωφρονιστικό ίδρυμα από τις 10 Ιανουαρίου 2012 έως την 1η Οκτωβρίου 2013, ημερομηνία κατά την οποία παραδόθηκε, βάσει της Συμβάσεως για τη μεταφορά των καταδίκων, υπογραφείσας στο Στρασβούργο στις 21 Μαρτίου 1983[9], στις βουλγαρικές αρχές, προκειμένου να εκτίσει την υπόλοιπη ποινή του στη Βουλγαρία. Κατόπιν της μεταφοράς του A. Ognyanov, το Sofiyski gradski sad υπέβαλε στο Δικαστήριο τρία προδικαστικά ερωτήματα αφορώντα την ερμηνεία του άρθρου 17 της αποφάσεως-πλαισίου 2008/909/ΔΕΥ[10] (υπόθεση C-554/14).

25. Μετά την υποβολή των εν λόγω ερωτημάτων, η εισαγγελική αρχή της Σόφιας ζήτησε την εξαίρεση των δικαστών που απάρτιζαν το δικαστήριο αυτό διότι, στα σημεία 2 έως 4 της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως που υποβλήθηκε στην υπόθεση εκείνη, διατύπωσαν κρίση επί των πραγματικών και νομικών ζητημάτων, τούτο δεν πριν από τη διάσκεψη επί της εν λόγω υποθέσεως.

26. Από την απόφαση περί παραπομπής στην υπό κρίση υπόθεση προκύπτει ότι, κατά το άρθρο 29 του ΝΡΚ, όπως έχει ερμηνευθεί από το Varhoven kasatsionen sad, η εκ μέρους του δικαστή διατύπωση προσωρινής κρίσεως επί της ουσίας της υποθέσεως, πριν εκδώσει απόφαση που περατώνει τη δίκη, συνιστά ειδική περίπτωση μεροληψίας.

27. Σε περίπτωση μεροληψίας, ο δικαστής υποχρεούται να αυτοεξαιρεθεί, πράγμα το οποίο σημαίνει, πρώτον, ότι παύει να εξετάζει την υπόθεση, δεύτερον, ότι η υπόθεση αυτή ανατίθεται σε άλλους δικαστές του οικείου δικαστηρίου και, τρίτον, ότι το ορισθέν στη συνέχεια δικαστήριο επανεξετάζει την υπόθεση.

28. Αν ο δικαστής παραλείψει να αυτοεξαιρεθεί, συνεχίσει να εξετάζει την υπόθεση και εκδώσει απόφαση που περατώνει τη δίκη, η απόφαση αυτή θα πάσχει λόγω του ότι εκδόθηκε κατά «παράβαση ουσιώδους τύπου». Ο ανώτερος βαθμός δικαιοδοσίας θα εξαφανίσει την απόφαση αυτή και η υπόθεση θα ανατεθεί σε άλλο δικαστικό σχηματισμό προς εκ νέου εξέταση.

9 — Η Σύμβαση αυτή είναι διαθέσιμη στον ιστότοπο του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Σύμβαση κυρώθηκε από 64 κράτη και άρχισε να ισχύει την 1η Ιουλίου 1985. Από τα κράτη μέλη, μόνον η Δημοκρατία της Κροατίας και η Δημοκρατία της Φινλανδίας δεν την έχουν υπογράψει.

10 — Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2008, σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές αποφάσεις οι οποίες επιβάλλουν ποινές στερητικές της ελευθερίας ή μέτρα στερητικά της ελευθερίας, για τον σκοπό της εκτέλεσής τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ L 327, σ. 27).

29. Το Sofiyski gradski sad διευκρινίζει ότι η νομολογία δέχεται ιδιαιτέρως αυστηρή ερμηνεία του κριτηρίου της «μεροληψίας». Συναφώς, επισημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι ο έλεγχος αυτός διενεργείται αυτεπαγγέλτως και ότι ακόμη και η πλέον ασήμαντη αναφορά στα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως ή τον νομικό χαρακτηρισμό τους καταλήγει αυτομάτως σε λόγο εξαιρέσεως του δικαστή.

30. Ως παράδειγμα, το Sofiyski gradski sad αναφέρει πέντε αποφάσεις του Varhoven kasatsionen sad [11], στις οποίες το δικαστήριο αυτό αναίρεσε τις αποφάσεις πρωτοβαθμίων δικαστηρίων λόγω μεροληψίας.

31. Τέλος, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η εκ μέρους του δικαστή διατύπωση προσωρινής κρίσεως συνεπάγεται όχι μόνον την εξαίρεσή του και/ή την εξαφάνιση της αποφάσεώς του που περατώνει τη δίκη, αλλά και την κίνηση πειθαρχικής διαδικασίας εις βάρος του λόγω πειθαρχικής παραβάσεως. Πράγματι, κατά τα σημεία 2.3 και 7.4 του εθνικού κώδικα δεοντολογίας (Kodeks za etichno povedenie), απαγορεύεται στον δικαστή να προβαίνει σε δημόσιες δηλώσεις αφορώσες την έκβαση υποθέσεως της οποίας η εξέταση του έχει ανατεθεί ή να διατυπώνει προσωρινή κρίση. Επιπλέον, το σημείο 7.3 του κώδικα αυτού προβλέπει ότι ο δικαστής μπορεί να εκφρασθεί επί νομικών ζητημάτων αρχής, απέχοντας, ωστόσο, από την αναφορά στα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά και στον νομικό χαρακτηρισμό τους.

32. Εν προκειμένω, υποβάλλοντας τα προδικαστικά ερωτήματα στην υπόθεση C-554/14, το αιτούν δικαστήριο διατύπωσε δημοσίως και επισήμως προσωρινή κρίση επί των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως αυτής.

III – Τα προδικαστικά ερωτήματα

33. Υπό τις περιστάσεις αυτές το Sofiyski gradski sad αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Συντρέχει παράβαση του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 267, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 94 του [Κ]ανονισμού [Δ]ιαδικασίας, τα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη ή άλλες εφαρμοστέες διατάξεις) όταν το αιτούν εθνικό δικαστήριο συνεχίζει τη διαδικασία μετά την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εκδίδει απόφαση επί της ουσίας της υποθέσεως, χωρίς εξαίρεση των δικαστών που το απαρτίζουν; Ο λόγος της εξαιρέσεως αφορά το γεγονός ότι το δικαστήριο διατύπωσε στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προσωρινή κρίση επί της ουσίας της υποθέσεως (εκλαμβάνοντας συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά ως διαπιστωθέντα και συγκεκριμένη διάταξη ως εφαρμοστέα).

Το προδικαστικό ερώτημα εκκινεί από την παραδοχή ότι κατά τη διαπίστωση, για τον σκοπό της υποβολής της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, των πραγματικών περιστατικών και του εφαρμοστέου δικαίου τηρήθηκαν όλες οι δικονομικές διατάξεις περί της προστασίας του δικαιώματος των διαδίκων προς προσκόμιση αποδεικτικών μέσων και αγόρευση στο δικαστήριο.

2) Σε περίπτωση που στο πρώτο ερώτημα δοθεί η απάντηση ότι η συνέχιση της διαδικασίας είναι σύννομη, ερωτάται αν συντρέχει παράβαση του δικαίου της Ένωσης αν:

   α) το δικαστήριο αναπαράγει στην οριστική του απόφαση όλα όσα διαπίστωσε στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, χωρίς καμία αλλαγή, αρνούμενο να διεξαγάγει νέες αποδείξεις και να ακούσει τους διαδίκους επί των ανωτέρω διαπιστώσεων επί πραγματικών και νομικών ζητημάτων· κατ' ουσίαν, το δικαστήριο στην περίπτωση αυτή διεξάγει αποδείξεις και ακούει τους διαδίκους μόνον ως προς ζητήματα τα οποία δεν κρίνονται διαπιστωθέντα στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως·

11 — Πρόκειται για τις ποινικές υποθέσεις 352/2008, 438/2009, 466/2009, 527/2009 και 463/2013.

β) το δικαστήριο διεξάγει αποδείξεις και ακούει τους διαδίκους ως προς όλα τα ζητήματα, περιλαμβανομένων εκείνων επί των οποίων έχει ήδη αποφανθεί στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, και στην οριστική του απόφαση διατυπώνει την τελική του κρίση βασιζόμενο σε όλες τις διεξαχθείσες αποδείξεις και κατόπιν διερευνήσεως όλων των ισχυρισμών των διαδίκων, ανεξαρτήτως του αν οι αποδείξεις διεξήχθησαν προ της υποβολής της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως ή μετά την έκδοση αποφάσεως επ' αυτής και ανεξαρτήτως του αν οι ισχυρισμοί προβλήθηκαν πριν ή μετά τα ανωτέρω.

3) Σε περίπτωση που στο πρώτο ερώτημα δοθεί η απάντηση ότι η συνέχιση της διαδικασίας συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης, ερωτάται αν συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης τυχόν απόφαση του δικαστηρίου να μη συνεχίσει την κύρια διαδικασία αλλά να εξαιρεθούν τα μέλη που το απαρτίζουν, καθόσον η συνέχιση της διαδικασίας θα αντέβαινε στο εθνικό δίκαιο, το οποίο προβλέπει υψηλότερο βαθμό προστασίας των συμφερόντων των διαδίκων και της δικαιοσύνης· ειδικότερα, αν η εξαίρεση θεμελιώνεται στο γεγονός ότι:

α) το δικαστήριο διατύπωσε προσωρινή κρίση στο πλαίσιο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, ήτοι πριν από την έκδοση της οριστικής του αποφάσεως, κάτι που επιτρέπεται κατά το ενωσιακό, όχι όμως κατά το εθνικό δίκαιο·

β) σε αντίθετη περίπτωση, το δικαστήριο θα σχημάτιζε την οριστική κρίση του όχι σε μία, αλλά σε δύο νομικές πράξεις (αν υποτεθεί ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν αποτελεί προσωρινή, αλλά οριστική κρίση), κάτι που επιτρέπεται κατά το ενωσιακό, όχι όμως και κατά το εθνικό δίκαιο.»

34. Παρατηρήσεις διατύπωσαν η Ισπανική και η Ολλανδική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

35. Θεωρώ λυπηρό ότι δεν μετέσχον στη διαδικασία οι διάδικοι της κύριας δίκης και η Βουλγαρική Κυβέρνηση.

IV – Η ανάλυσή μου

36. Όπως έχουν υπενθυμίσει επαρκώς η νομολογία και η θεωρία, η προδικαστική παραπομπή αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του δικαιοδοτικού συστήματος της Ένωσης, η δε εφαρμογή της εναπόκειται στον εθνικό δικαστή.

37. Όπως υπενθύμισε το Δικαστήριο στη γνωμοδότησή του 2/13 [12], η διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής σκοπεί, «καθιερώνοντας τον διάλογο σε επίπεδο δικαιοδοτικών οργάνων [...] μεταξύ του Δικαστηρίου και των δικαστηρίων των κρατών μελών, [...] στη διασφάλιση της ενότητας της ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης [...], καθιστώντας κατά τον τρόπο αυτό δυνατή τη διασφάλιση της συνοχής του, της πλήρους αποτελεσματικότητάς του και της αυτονομίας του καθώς και, εν τέλει, του ιδιάζοντος χαρακτήρα του δικαίου που θεσπίζουν οι Συνθήκες» [13].

12 — EU:C:2014:2454.

13 — Σκέψη 176 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

38. Καταδικάζοντας ένα κράτος μέλος λόγω του ότι εθνικό δικαστήριο δεν δικαιολόγησε επαρκώς την άρνησή του να υποβάλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στην απόφασή του Dhahbi κατά Ιταλίας [14], αναγνώρισε, συνεχίζοντας μια ήδη πάγια νομολογία, τη σπουδαιότητα του μηχανισμού αυτού στην Ευρώπη και επιβεβαίωσε οριστικώς ότι η προδικαστική παραπομπή αποτελεί ουσιώδη αρμοδιότητα του εθνικού δικαστή, σε τέτοιο βαθμό ώστε ο δικαστής αυτός δεν μπορεί να την ασκεί αυθαίρετα, με κίνδυνο να προσβάλει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.

Α — *Επί του πρώτου ερωτήματος*

39. Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με τα άρθρα 94 του Κανονισμού Διαδικασίας, καθώς και 47 και 48 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνικό κανόνα που υποχρεώνει τους δικαστές που απαρτίζουν το αιτούν δικαστήριο να αυτοεξαιρεθούν στην υπόθεση της κύριας δίκης λόγω του ότι εξέθεσαν, στο πλαίσιο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως αυτής, παραβαίνοντας κατά τον τρόπο αυτόν το καθήκον αμεροληψίας και προσβάλλοντας το δικαίωμα στο τεκμήριο αθωότητας.

40. Όπως επισήμανα, το Sofiyski gradski sad δεν έχει καμία αμφιβολία όσον αφορά την ερμηνεία των προναφερθεισών διατάξεων. Πράγματι, το ερώτημα αυτό έχει προφανή απάντηση με βάση, αφενός, τις κανονιστικές διατάξεις και τη νομολογία που διαμορφώνουν εδώ και δεκαετίες τον μηχανισμό της προδικαστικής παραπομπής και, αφετέρου, τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

1. Οι κανονιστικές διατάξεις και η νομολογία που αφορούν το περιεχόμενο μιας αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

41. Κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 267 ΣΛΕΕ θεσπίζει διαδικασία στενής και άμεσης συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, στο πλαίσιο της οποίας το Δικαστήριο παρέχει στα εθνικά δικαστήρια τα στοιχεία ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης που είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλούνται να αποφανθούν [15]. Ο σκοπός της διαδικασίας αυτής είναι η διασφάλιση της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης καθώς και της ομοιόμορφης εφαρμογής των διατάξεών του σε όλα τα κράτη μέλη.

14 — Αριθ. 17120/09. Εν προκειμένω, η αίτηση του προσφεύγοντος, τυνησιακής ιθαγενείας, για τη χορήγηση οικογενειακού επιδόματος απορρίφθηκε από τις ιταλικές αρχές, με την αιτιολογία ότι το επίδομα αυτό χορηγούνταν μόνον στα άτομα που είχαν ιταλική ιθαγένεια ή ιθαγένεια της Ένωσης. Ενώπιον των ιταλικών δικαστηρίων, ο προσφεύγων έβαλε κατά της διαφορετικής μεταχειρίσεως της οποίας έτυχε και ζήτησε την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο, αφορώντος την ερμηνεία της Ευρωμεσογειακής συμφωνίας που αφορά τη σύνδεση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών της, αφενός, και της Δημοκρατίας της Τυνησίας, αφετέρου (ΕΕ 1998, L 97, σ. 2), η οποία απαγορεύει τις διακρίσεις στον κοινωνικό τομέα εις βάρος των Τυνησίων εργαζομένων. Το αίτημα αυτό δεν ευδοκίμησε, δεδομένου ότι το Corte suprema di cassazione (ακυρωτικό δικαστήριο, Ιταλία) το απέρριψε χωρίς να προβεί στην προδικαστική παραπομπή. Ως εκ τούτου, ο προσφεύγων προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Στην υπόθεση εκείνη, το εν λόγω δικαστήριο έπρεπε να κρίνει αν η άρνηση του Corte suprema di cassazione να υποβάλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο προσέβαλε το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη. Επαναλαμβάνοντας την ίδια συλλογιστική με αυτή που αναπτύχθηκε σε προηγούμενες παρεμφερείς υποθέσεις, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, υπογραφείσα στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια την υποχρέωση να αιτιολογούν υπό το πρίσμα του εφαρμοστέου δικαίου τις αποφάσεις με τις οποίες αρνούνται την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος (§ 31).

15 — Διάταξη Abdallah (C-144/11, EU:C:2011:565, σκέψη 9 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και απόφαση FIRIN (C-107/13, EU:C:2014:151, σκέψη 29 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

42. Στο πλαίσιο του διαλόγου αυτού σε επίπεδο δικαιοδοτικών οργάνων και στο πλαίσιο του αμοιβαίου σεβασμού των αρμοδιοτήτων εκάστου, κάθε όργανο αναλαμβάνει τις ευθύνες του. Παρά ταύτα, αυτή η συνεργασία μεταξύ δικαιοδοτικών οργάνων λειτουργεί «αμφίδρομα» [16]. Εφόσον το Δικαστήριο πρέπει να κάνει τα πάντα προκειμένου να βοηθήσει το αιτούν δικαστήριο στην ορθή ερμηνεία και εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, παρέχοντάς του, μεταξύ άλλων, την ευρύτερη δυνατή ευχέρεια να απευθυνθεί σ' αυτό [17], το αιτούν δικαστήριο πρέπει, από την πλευρά του, να λάβει υπόψη του την ιδιάζουσα λειτουργία που ασκεί συναφώς το Δικαστήριο, και, ως εκ τούτου, να του παράσχει όλες τις πληροφορίες και όλα τα αποδεικτικά στοιχεία προκειμένου αυτό να είναι σε θέση να ασκήσει τη λειτουργία του σύμφωνα με τον σκοπό του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.

43. Συνεπώς, το Δικαστήριο απαιτεί να περιλαμβάνει η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως συνοπτική έκθεση των σχετικών διαπιστωθέντων από το αιτούν δικαστήριο πραγματικών περιστατικών, ή, τουλάχιστον, έκθεση των πραγματικών στοιχείων στα οποία στηρίζονται τα ερωτήματα. Πρέπει, επίσης, να περιλαμβάνει το περιεχόμενο των δυνητικά εφαρμοστέων εν προκειμένω εθνικών διατάξεων και, ενδεχομένως, τη σχετική εθνική νομολογία [18].

44. Τέλος, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να εκθέσει τους λόγους που το οδήγησαν να υποβάλει ερωτήματα ως προς την ερμηνεία ή το κύρος ορισμένων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, καθώς και την κατά τη γνώμη του σχέση μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας στη διαφορά της κύριας δίκης εθνικής νομοθεσίας. Συναφώς, σημειωτέον ότι το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη τη φύση της διαφοράς για να εκτιμήσει αν τηρήθηκαν οι επιταγές αυτές. Συνεπώς, το Δικαστήριο εκτιμά ότι «η τήρηση των επιταγών [που αφορούν το περιεχόμενο αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως] είναι ευχερέστερη όταν η αίτηση [αυτή] [...] εντάσσεται σε πλαίσιο ήδη ευρέως γνωστό λόγω προηγουμένης προδικαστικής παραπομπής» [19]. Αντιθέτως, το Δικαστήριο είναι πιο απαιτητικό όταν η εν λόγω αίτηση εντάσσεται στο πλαίσιο των διαφορών στον τομέα του ανταγωνισμού και των δημοσίων συμβάσεων, καθόσον οι διαφορές αυτές χαρακτηρίζονται από σύνθετες πραγματικές και νομικές καταστάσεις [20].

45. Η αρμοδιότητα αυτή του αιτούντος δικαστηρίου δικαιολογείται από το γεγονός ότι είναι το μόνο που έχει άμεση γνώση των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς και ότι θα αναλάβει μόνο του την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί [21].

46. Επιπλέον και πέραν της εκθέσεως του πραγματικού και νομικού πλαισίου, το Δικαστήριο απαιτεί από το εθνικό δικαστήριο να εξηγεί τους λόγους για τους οποίους κρίνει ότι η απάντηση στα ερωτήματά του είναι αναγκαία ή χρήσιμη για την επίλυση της διαφοράς, όταν οι λόγοι αυτοί δεν απορρέουν σαφώς από τη δικογραφία [22].

47. Τα στοιχεία αυτά είναι απαραίτητα προκειμένου το Δικαστήριο να είναι σε θέση να απαντήσει κατά τρόπο χρήσιμο και αξιόπιστο στο υποβληθέν ερώτημα, εκτιμώντας το σύνολο των πραγματικών και νομικών περιστάσεων που χαρακτηρίζουν τη διαφορά. Το Δικαστήριο μπορεί κατά τον τρόπο αυτό να βεβαιωθεί ότι η πραγματική κατάσταση στην οποία στηρίζεται το προδικαστικό ερώτημα πράγματι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, ότι το ερώτημα είναι λυσιτελές και επίσης ότι δεν είναι υποθετικό [23]. Θα ήθελα να υπενθυμίσω ότι αποστολή του Δικαστηρίου δεν είναι να

16 — Επαναλαμβάνω την έκφραση που χρησιμοποίησε ο γενικός εισαγγελέας N. Wahl στις προτάσεις του στις υποθέσεις Venturini κ.λπ. (C-159/12 έως C-161/12, EU:C:2013:529, σημεία 56 επ.).

17 — Απόφαση Elchinov (C-173/09, EU:C:2010:581, σκέψη 26 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

18 — Διάταξη Debiasi (C-560/11, EU:C:2012:802, σκέψη 24 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και απόφαση Petru (C-268/13, EU:C:2014:2271, σκέψη 22). Βλ., επίσης, διάταξη Abdallah (C-144/11, EU:C:2011:565, σκέψη 10 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

19 — Διάταξη 3D I (C-107/14, EU:C:2014:2117, σκέψη 12).

20 — Βλ., στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, διάταξη Fontaine (C-603/11, EU:C:2012:731, σκέψη 15), καθώς και, στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων, απόφαση Azienda sanitaria locale n. 5 «Spezzino» κ.λπ. (C-113/13, EU:C:2014:2440, σκέψεις 47 και 48).

21 — Διάταξη Debiasi (C-613/10, EU:C:2011:266, σκέψη 20), καθώς και απόφαση Gauweiler κ.λπ. (C-62/14, EU:C:2015:400, σκέψη 24).

22 — Απόφαση Foglia (244/80, EU:C:1981:302, σκέψη 17) και διάταξη Talasca (C-19/14, EU:C:2014:2049, σκέψη 28).

23 — Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση Κωνσταντινίδης (C-475/11, EU:C:2013:542, σκέψη 61) και διατάξεις Mlamali (C-257/13, EU:C:2013:763, σκέψη 32 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και Szabó (C-204/14, EU:C:2014:2220, σκέψεις 22 επ.).

διατυπώνει συμβουλευτικές γνώμες επί γενικών ή υποθετικών ερωτημάτων, αλλά να συμβάλλει στην απονομή της δικαιοσύνης εντός των κρατών μελών, παρέχοντας χρήσιμη και ορθή ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης. Συνεπώς, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο αποκλειστικώς να αποφαίνεται επί της ερμηνείας ή του κύρους των νομοθετημάτων της Ένωσης, με βάση τα πραγματικά περιστατικά που του εκθέτει ο εθνικός δικαστής[24].

48. Εξάλλου, οι πληροφορίες που περιέχονται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι ουσιώδεις για τις κυβερνήσεις των κρατών μελών, καθώς και στους άλλους ενδιαφερομένους, προκειμένου να είναι σε θέση να υποβάλουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης[25]. Πράγματι, μόνον οι αποφάσεις περί παραπομπής κοινοποιούνται στους ενδιαφερομένους, και όχι η εθνική δικογραφία που τυχόν διαβιβάστηκε στο Δικαστήριο από το αιτούν δικαστήριο[26].

49. Επισημαίνεται ότι το Δικαστήριο δεν απαιτεί από το αιτούν δικαστήριο, πριν του υποβάλει την αίτησή του προδικαστικής αποφάσεως, να προβεί στο σύνολο των πραγματικών διαπιστώσεων και νομικών εκτιμήσεων στις οποίες οφείλει να προβεί στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής αποστολής του[27].

50. Βεβαίως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι μπορεί να συνιστά πλεονέκτημα, αναλόγως των περιστάσεων, το να έχουν διαπιστωθεί τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως και να έχουν επιλυθεί τα αμιγώς εθνικού δικαίου ζητήματα κατά τον χρόνο υποβολής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο. Παρά ταύτα, αναγνωρίζει ότι εναπόκειται μόνο στο αιτούν δικαστήριο να αποφασίσει σε ποιο στάδιο της διαδικασίας πρέπει να του υποβάλει προδικαστικό ερώτημα[28], διότι πρόκειται περί λόγων δικονομικής οικονομίας και σκοπιμότητας, η εκτίμηση των οποίων εναπόκειται και πάλι μόνο στο αιτούν δικαστήριο. Πράγματι, το δικαστήριο αυτό είναι το μόνο που έχει άμεση γνώση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως και των επιχειρημάτων των διαδίκων και, κατά συνέπεια, είναι το πλέον κατάλληλο να εκτιμήσει σε ποιο στάδιο της διαδικασίας χρειάζεται την εκ μέρους του Δικαστηρίου ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης.

51. Οι επιταγές αυτές σχετικά με το περιεχόμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κωδικοποιήθηκαν στο άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας, «το οποίο οφείλει να γνωρίζει και να τηρεί *σχολαστικώς* το αιτούν δικαστήριο στο πλαίσιο της συνεργασίας που καθιερώνει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ»[29].

52. Το άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας προβλέπει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Πλην του κειμένου των υποβαλλομένων στο Δικαστήριο προδικαστικών ερωτημάτων, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περιλαμβάνει:

α) συνοπτική έκθεση του αντικειμένου της διαφοράς, καθώς και των σχετικών διαπιστωθέντων από το αιτούν δικαστήριο πραγματικών περιστατικών ή, τουλάχιστον, έκθεση των πραγματικών στοιχείων στα οποία στηρίζονται τα ερωτήματα·

β) το περιεχόμενο των δυνητικά εφαρμοστέων εν προκειμένω εθνικών διατάξεων και, ενδεχομένως, τη σχετική εθνική νομολογία·

24 — Διάταξη Talasca (C-19/14, EU:C:2014:2049, σκέψη 18 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και απόφαση Gauweiler κ.λπ. (C-62/14, EU:C:2015:400, σκέψη 15).

25 — Διάταξη Abdallah (C-144/11, EU:C:2011:565, σκέψη 11 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

26 — Διάταξη 3D I (C-107/14, EU:C:2014:2117, σκέψη 9). Βλ., επίσης, απόφαση Pringle (C-370/12, EU:C:2012:756, σκέψη 85 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και διάταξη D'Aniello κ.λπ. (C-89/13, EU:C:2014:299, σκέψη 17).

27 — Αποφάσεις Winner Wetten (C-409/06, EU:C:2010:503, σκέψη 39), και VEBIC (C-439/08, EU:C:2010:739, σκέψη 47).

28 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Irish Creamery Milk Suppliers Association κ.λπ. (36/80 και 71/80, EU:C:1981:62, σκέψεις 6 και 7 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

29 — Βλ. διάταξη Talasca (C-19/14, EU:C:2014:2049, σκέψη 21). Η υπογράμμιση δική μου.

γ) έκθεση των λόγων που οδήγησαν το αιτούν δικαστήριο να υποβάλει ερωτήματα ως προς την ερμηνεία ή το κύρος ορισμένων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, καθώς και της κατά τη γνώμη του σχέσεως μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας στη διαφορά της κύριας δίκης εθνικής νομοθεσίας.»

53. Ενώ τα στοιχεία α′ και β′ του άρθρου αυτού αφορούν την περιγραφή του πραγματικού και νομικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται η υπόθεση που υποβάλλεται στην κρίση του Δικαστηρίου, το στοιχείο γ′ του εν λόγω άρθρου αφορά τη stricto sensu αιτιολογία της προδικαστικής παραπομπής[30].

54. Οι επιταγές αυτές περιλαμβάνονται και στις συστάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τα εθνικά δικαστήρια, σχετικές με την υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων[31]. Από το σημείο 22 των συστάσεων, το οποίο αφορά τον τύπο και το περιεχόμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, προκύπτει ότι αυτή πρέπει «να είναι πλήρης και να περιλαμβάνει όλα τα συναφή στοιχεία ώστε να παρέχει στο Δικαστήριο, καθώς και στους ενδιαφερόμενους που έχουν δικαίωμα να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους, τη δυνατότητα κατανοήσεως των πραγματικών περιστατικών και του κανονιστικού πλαισίου της υποθέσεως της κύριας δίκης».

55. Το σημείο 22 υπενθυμίζει το άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο αφορά το περιεχόμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

56. Τα στοιχεία αυτά αποδεικνύουν, αν υποτεθεί ότι χρειάζεται, ότι η έκθεση του πραγματικού και νομικού πλαισίου της υποθέσεως της κύριας δίκης αποτελεί συστατικό, αν όχι ουσιώδες, στοιχείο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως και η έλλειψή της συνιστά λόγο προδήλου απαραδέκτου της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως[32].

57. Επιπλέον, υπενθυμίζεται ότι οι εν λόγω δικονομικές επιταγές περιελήφθησαν στο άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 16 της ΕΣΔΑ[33] σχετικού με την υποβολή αιτήσεως συμβουλευτικής γνωμοδοτήσεως στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Συγκεκριμένα, το άρθρο αυτό επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια να αιτιολογούν την αίτησή τους και να παρέχουν «τα κρίσιμα στοιχεία του νομικού και πραγματικού πλαισίου της εκκρεμούς υποθέσεως», χωρίς τα οποία η αίτηση γνωμοδοτήσεως θα είναι δυνατό να απορριφθεί.

58. Το εν λόγω πρωτόκολλο δεν έχει ακόμη τεθεί σε ισχύ, αλλά τούτο δεν με εμποδίζει να διαπιστώσω ότι ο μηχανισμός της συμβουλευτικής γνωμοδοτήσεως τον οποίο καθιερώνει το πρωτόκολλο αυτό έχει εμπνευσθεί σε μεγάλο βαθμό από τη λειτουργία της προδικαστικής παραπομπής, πράγμα το οποίο εμφαίνει πρόδηλη αναγνώριση της προδικαστικής παραπομπής, της οποίας η φύση και η λειτουργία δεν μπορούν να αμφισβητηθούν.

59. Υπό το πρίσμα των στοιχείων αυτών, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, εκθέτοντας στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υποβλήθηκε στην υπόθεση C-554/14 το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως αυτής, το Sofiyski gradski sad απλώς τήρησε τους κανόνες που καθορίζουν ο νομοθέτης της Ένωσης και το Δικαστήριο στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου267 ΣΛΕΕ.

60. Μολονότι, ενεργώντας κατά τον τρόπο αυτόν, το Sofiyski gradski sad παραβαίνει τους κανόνες του ΝΡΚ, αντιθέτως, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι το διάβημά του είναι απολύτως συνεπές υπό το πρίσμα των εθνικών κανόνων που διέπουν την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος από τα βουλγαρικά αστικά και διοικητικά δικαστήρια.

30 — Απόφαση Gullotta και Farmacia di Gullotta Davide & C. (C-497/12, EU:C:2015:436, σκέψη 17).

31 — ΕΕ 2012, C 338, σ. 1, στο εξής: συστάσεις.

32 — Βλ., μεταξύ άλλων, διάταξη Debiasi (C-613/10, EU:C:2011:266) και απόφαση Gauweiler κ.λπ. (C-62/14, EU:C:2015:400, σκέψη 25).

33 — Πρωτόκολλο που εγκρίθηκε από την επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 10 Ιουλίου 2013. Ο μηχανισμός τον οποίο προβλέπει το πρωτόκολλο αυτό θα επιτρέπει στα ανώτατα δικαστήρια των κρατών που μετέχουν στην ΕΣΔΑ να υποβάλλουν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αίτηση συμβουλευτικής γνωμοδοτήσεως επί ζητημάτων που αφορούν την ερμηνεία ή την άσκηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που καθορίζει η ΕΣΔΑ.

61. Πράγματι, όπως έχω επισημάνει στο εισαγωγικό μέρος, το κεφάλαιο 59 του τμήματος VII του GPK διευκρινίζει το σύνολο των δικονομικών κανόνων που έχουν εφαρμογή στην υποβολή αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως ενώπιον του Δικαστηρίου.

62. Τα άρθρα 628 έως 633 του GPK μεταφέρουν, στο βουλγαρικό δίκαιο, τους όρους και τα αποτελέσματα μιας αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως υποβαλλόμενης από εθνικό δικαστήριο, ιδίως το άρθρο 267 ΣΛΕΕ καθώς και τη νομολογία του Δικαστηρίου.

63. Τα άρθρα 628 και 629 του GPK διευκρινίζουν τους όρους υπό τους οποίους το εθνικό δικαστήριο έχει τη δυνατότητα ή την υποχρέωση να απευθυνθεί στο Δικαστήριο με προδικαστική παραπομπή.

64. Το άρθρο 630 του GPK καθορίζει τους κανόνες που έχουν εφαρμογή στο περιεχόμενο αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

65. Η παράγραφος 1 του άρθρου αυτού επαναλαμβάνει σε μεγάλο βαθμό τους κανόνες του άρθρου 94 του Κανονισμού Διαδικασίας καθώς και του σημείου 22 των συστάσεων, δεδομένου ότι διευκρινίζει, υπενθυμίζω, ότι «[η] αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περιλαμβάνει περιγραφή των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς, την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία, ακριβή παραπομπή στη διάταξη ή την πράξη της οποίας ζητείται η ερμηνεία ή η εκτίμηση του κύρους, τους λόγους για τους οποίους το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι είναι αναγκαία η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως για την ορθή εξέταση της υποθέσεως, καθώς και τη διατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος».

66. Υπενθυμίζω επίσης ότι, μολονότι οι κανόνες που θεσπίζονται στο κεφάλαιο 59 του τμήματος VII του GPK αφορούν, κατ' αρχήν, μόνον τα πολιτικά δικαστήρια, έχουν επίσης εφαρμογή στις δίκες ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων, τούτο δε σύμφωνα με το άρθρο 144 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας[34]. Εξάλλου, φαίνεται ότι, κατά τη θεωρία, έχουν ευρύτερο περιεχόμενο εφαρμοστέο σε κάθε ένδικη διαδικασία, δεδομένου ότι το κεφάλαιο 59 συνιστά το κατά το εθνικό δίκαιο νομικό θεμέλιο για την προδικαστική παραπομπή από τα βουλγαρικά δικαστήρια, πλην του Konstitutsionen sad[35].

67. Συνεπώς, οι επιταγές που αφορούν το περιεχόμενο αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως οι οποίες προβλέπονται στα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας, καθώς και στη νομολογία του Δικαστηρίου αποτελούν μέρος του νομικού οπλοστασίου, τούτο δε από της προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας στην Ένωση το 2007.

68. Το γεγονός ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη διαδικασία της υποθέσεως C-554/14 αποτελεί ποινική δίκη δεν είναι δυνατό να δικαιολογήσει την εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου παράλειψη να εκθέσει σαφώς και επαρκώς το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως αυτής. Αντιθέτως, ο κανόνας αυτός επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο καθόσον τέτοιου είδους δίκες ενδέχεται να καταλήξουν σε μέτρα στερητικά της ελευθερίας που λαμβάνονται βάσει εθνικών νομοθεσιών οι οποίες περιλαμβάνονται μεταξύ των λιγότερο εναρμονισμένων στην Ένωση και που αφορούν πραγματικά περιστατικά τα οποία πρέπει να εξηγηθούν σαφώς.

69. Συνεπώς, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, η διαφορά που υφίσταται μεταξύ των κανόνων που διέπουν την προδικαστική παραπομπή στο πλαίσιο των αστικών και διοικητικών διαδικασιών, οι οποίοι μεταφέρουν στο εσωτερικό δίκαιο τους όρους που προβλέπουν τα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας, και του επίμαχου κανόνα, που έχει εφαρμογή στις ποινικές δίκες, δεν είναι δικαιολογημένη ούτε συνεπής.

34 — Βλ. υποσημείωση 8 των παρουσών προτάσεων.

35 — Βλ. έκθεση της Fartunova, M., για τη Βουλγαρία, όπ.π., σ. 147.

70. Εξάλλου, μολονότι, στην υπό κρίση υπόθεση, η εισαγγελική αρχή της Σόφιας θεωρεί ότι, εκθέτοντας το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως C-554/14, το Sofiyski gradski sad προσέβαλε το δικαίωμα προσφυγής σε αμερόληπτο δικαστήριο που κατοχυρώνεται με το άρθρο 47 του Χάρτη και το δικαίωμα στο τεκμήριο αθωότητας κατά το άρθρο 48 του Χάρτη, οι ανησυχίες αυτές δεν έχουν κανένα λόγο υπάρξεως.

71. Η υποχρέωση την οποία υπέχει το αιτούν δικαστήριο να αιτιολογήσει την αίτησή του προδικαστικής αποφάσεως και να παράσχει το σύνολο των πραγματικών και νομικών στοιχείων που είναι αναγκαία για την κατανόηση της ένδικης διαφοράς δεν είναι δυνατό να θίξει τον δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας, αλλά να τον διασφαλίσει, στο μέτρο, βεβαίως, που τηρούνται προσηκόντως οι όροι που προβλέπονται στα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας.

72. Στην υπόθεση C-554/14, απλώς και μόνον το γεγονός ότι οι δικαστές που απάρτιζαν το Sofiyski gradski sad εξέθεσαν, στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το πραγματικό και νομικό πλαίσιο δεν συνιστά απόδειξη μεροληψίας η οποία τους υποχρεώνει να αυτοεξαιρεθούν ούτε παραβίαση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας.

2. Επί του καθήκοντος αμεροληψίας του αιτούντος δικαστηρίου

73. Τόσο το Δικαστήριο όσο και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχουν κληθεί να προσδιορίσουν, με τη νομολογία τους, την έννοια του «αμερόληπτου δικαστηρίου», όπως καθιερώνεται, αντιστοίχως, με το άρθρο 47 του Χάρτη και με το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ [36].

74. Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η ανεξαρτησία του δικαστή, μία από τις πτυχές της οποίας είναι η αμεροληψία [37], αποτελεί κριτήριο για τον ορισμό του «δικαστηρίου», υπό την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ [38]. Συνεπώς, η αμεροληψία του δικαστή πρέπει να θεωρείται ως προϋπόθεση της ασκήσεως της προδικαστικής παραπομπής.

75. Υπάρχει τεκμήριο υπέρ της αμεροληψίας του δικαστή [39], δηλαδή του ότι αυτός δεν είναι προκατειλημμένος ή μεροληπτικός [40].

76. Ως εκ τούτου, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου εκτιμά την αμεροληψία ενός δικαστηρίου στο πλαίσιο μιας υποκειμενικής προσεγγίσεως, η οποία συνίσταται στον καθορισμό της προσωπικής πεποιθήσεως του δικαστή και στη συνεκτίμηση της συμπεριφοράς του, ιδίως αν επέδειξε προσωπική προκατάληψη ή μεροληψία στην υπόθεση ή αν επέδειξε εχθρότητα [41].

77. Εξάλλου, στο πλαίσιο μιας αντικειμενικότερης προσεγγίσεως, αμερόληπτο είναι το δικαστήριο που επιδιώκει την επίλυση της διαφοράς εξυπηρετώντας ένα μόνο συμφέρον, δηλαδή την αυστηρή εφαρμογή του κανόνα δικαίου [42]. Ως εκ τούτου, ανεξαρτήτως της προσωπικής συμπεριφοράς του δικαστή, η αμεροληψία προϋποθέτει ότι το δικαστήριο δεν επηρεάζεται από κανένα εξωτερικό στοιχείο και παραμένει ουδέτερο προς τα συγκρουόμενα συμφέροντα [43].

36 — Βλ., συναφώς, τον οδηγό για το άρθρο 6, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_FRA.pdf.

37 — Απόφαση TDC (C-222/13, EU:C:2014:2265, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

38 — Απόφαση TDC (C-222/13, EU:C:2014:2265, σκέψη 27).

39 — ΕΔΔΑ, απόφαση Le Compte, Van Leuven και De Meyere κατά Βελγίου της 23ης Ιουνίου 1981, σειρά A αριθ.°43, § 58.

40 — ΕΔΔΑ, απόφαση Wettstein κατά Ελβετίας, αριθ. 33958/96, § 43, CEDH 2000-XII, και Micallef κατά Μάλτας, αριθ. 17056/06, § 93, CEDH 2009.

41 — ΕΔΔΑ, απόφαση Buscemi κατά Ιταλίας, αριθ. 29569/95, §§ 67 και 68, CEDH 1999-VI.

42 — Απόφαση TDC (C-222/13, EU:C:2014:2265, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

43 — Απόφαση TDC (C-222/13, EU:C:2014:2265, σκέψη 32 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

78. Συνεπώς, προς διασκεδασμό κάθε θεμιτής αμφιβολίας στον νου των ιδιωτών και προκειμένου να προστατευθεί το αίσθημα εμπιστοσύνης το οποίο πρέπει να εμπνέει η αμεροληψία (σύμφωνα με το ρητό: «justice must not only be done, it must also be seen to be done» [44]), η επιταγή της αμεροληψίας επιβάλλει τη θέσπιση κανόνων αφορώντων, μεταξύ άλλων, τη σύνθεση του δικαστηρίου, τον διορισμό, τη διάρκεια των καθηκόντων, καθώς και τους λόγους αποχής, αποκλεισμού και ανακλήσεως των μελών του [45].

79. Στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, η ενδεχόμενη προσβολή του δικαιώματος του άρθρου 47 του Χάρτη δεν απορρέει από τους όρους που προβλέπουν τα νομοθετήματα, αλλά από τη συμπεριφορά του αιτούντος δικαστηρίου.

80. Συγκεκριμένα, η εισαγγελική αρχή της Σόφιας εκτιμά ότι τα στοιχεία των οποίων γίνεται επίκληση στο πλαίσιο της προδικαστικής παραπομπής αρκούν για να δημιουργήσουν αμφιβολίες για την αμεροληψία του Sofiyski gradski sad, το οποίο θα κληθεί κατόπιν να επιλύσει τη διαφορά.

81. Εκθέτοντας, στην απόφασή του περί παραπομπής επί της υποθέσεως C-554/14, το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως αυτής, το εν λόγω δικαστήριο διατύπωσε «προσωρινή κρίση» πριν από τη διάσκεψη επί της υποθέσεως αυτής. Κατά το άρθρο 29 του NPK, τούτο συνιστά ειδική περίπτωση «μεροληψίας» η οποία υποχρεώνει τους δικαστές που απαρτίζουν το αιτούν δικαστήριο να αυτοεξαιρεθούν. Όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής στην υπό κρίση υπόθεση, ακόμη και η πλέον ασήμαντη μνεία εκ μέρους του δικαστηρίου των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως ή του νομικού χαρακτηρισμού τους εμπίπτει στο άρθρο αυτό και συνεπάγεται την εξαίρεση των δικαστών που το απαρτίζουν.

82. Στην υπό κρίση υπόθεση, οι ανησυχίες αυτές είναι όλως αβάσιμες.

83. Κατά πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το απλό γεγονός ότι ο δικαστής λαμβάνει αποφάσεις πριν από τη δίκη δεν είναι δυνατό να δικαιολογήσει, αυτό και μόνο, τις ανησυχίες ως προς την αμεροληψία του. Αυτό που έχει σημασία είναι η έκταση των ληφθέντων μέτρων [46]. Μολονότι η υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο συνιστά δικαστική απόφαση, γεγονός παραμένει ότι η έκθεση, στο πλαίσιο αυτό, των εγγενών στην υπόθεση νομικών και πραγματικών στοιχείων αποτελεί απλή διαπίστωση του αιτούντος δικαστηρίου το οποίο, εξάλλου, δεν προβαίνει σε κανένα νομικό χαρακτηρισμό, αντιθέτως προς τη νομολογία που παρατίθεται στο σημείο 8 της αποφάσεως περί παραπομπής της υπό κρίση υποθέσεως.

84. Πράγματι, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, στην υπόθεση C-554/14, το σημείο 2 της αποφάσεως περί παραπομπής αφορά τα «πραγματικά περιστατικά», το σημείο 3 πραγματεύεται «το εφαρμοστέο ουσιαστικό δίκαιο το οποίο δεν αφορά το αντικείμενο του προδικαστικού ερωτήματος, αλλά αιτιολογεί την ανάγκη υποβολής της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως» και το σημείο 4 καλύπτει «το εφαρμοστέο ουσιαστικό δίκαιο που αφορά το αντικείμενο του προδικαστικού ερωτήματος».

85. Κατόπιν προσεκτικής εξετάσεως των σημείων αυτών, κανένα δεν προδίδει οποιαδήποτε προκατάληψη ή μεροληψία του αιτούντος δικαστηρίου.

44 — Πρέπει όχι μόνο να αποδίδεται δικαιοσύνη, αλλά και να είναι τούτο εμφανές και γνωστό σε όλους.

45 — Απόφαση TDC (C-222/13, EU:C:2014:2265, σκέψη 32 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Βλ., επίσης, ΕΔΔΑ, απόφαση Micallef κατά Μάλτας, προπαρατεθείσα, §§ 98 και 99.

46 — ΕΔΔΑ, απόφαση Morel κατά Γαλλίας, αριθ. 34130/96, § 45, CEDH 2000-VI.

86. Αντιθέτως, η λεπτομέρεια της εκθέσεως αυτής εμφαίνει εμπεριστατωμένη γνώση της δικογραφίας η οποία, κατά τη γνώμη μου, δεν είναι δυνατό να δικαιολογήσει υπόνοιες μεροληψίας εις βάρος του δικαστηρίου αυτού. Ακόμη και αν το δικαστήριο αυτό προέβη, εισαγωγικώς, σε εκτίμηση των διαθέσιμων στοιχείων, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει κρίνει επανειλημμένως ότι μια τέτοια εκτίμηση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι προκαταλαμβάνει την τελική εκτίμηση [47].

87. Συνεπώς, υπό το πρίσμα των στοιχείων αυτών, τίποτε δεν επιτρέπει να υποστηριχθεί ότι το Sofiyski gradski sad, εκθέτοντας το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως C-554/14 στην απόφασή του περί παραπομπής, παρέβη το καθήκον του αμεροληψίας, το οποίο του επιβάλλεται από το άρθρο 47 του Χάρτη.

3. Επί του σεβασμού του δικαιώματος στο τεκμήριο αθωότητας

88. Και στην περίπτωση αυτή, η ενδεχόμενη προσβολή του δικαιώματος που εγγυάται το άρθρο 48 του Χάρτη δεν απορρέει από τους όρους που προβλέπουν τα νομοθετήματα, αλλά από τη συμπεριφορά του αιτούντος δικαστηρίου.

89. Συνεπώς, το ζήτημα είναι αν, στο πλαίσιο της εκθέσεως του πραγματικού και νομικού πλαισίου της υποθέσεως C-554/14, η αιτιολογία του αιτούντος δικαστηρίου δημιουργεί την εντύπωση ότι θεωρεί τον ενδιαφερόμενο ένοχο του εγκλήματος, ενώ η ενοχή του δεν έχει αποδειχθεί [48]. Είναι αναμφισβήτητο ότι η πρόωρη διατύπωση μιας τέτοιας κρίσεως από το αιτούν δικαστήριο θίγει το τεκμήριο αθωότητας [49].

90. Στην υπό κρίση υπόθεση, δεν τίθεται τέτοιο ζήτημα.

91. Συγκεκριμένα, το δικαίωμα κάθε κατηγορουμένου να τεκμαίρεται αθώος δεν μπορεί να ασκείται από αυτόν που έχει κριθεί ένοχος για το επίμαχο έγκλημα [50], όπως συνέβη με τον A. Ognyanov [51].

92. Εν πάση περιπτώσει, δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως την οποία υποβάλλει ένα αιτούν δικαστήριο έχει ως μόνο σκοπό να επιτευχθεί η ορθή ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, δεδομένου ότι το ζήτημα αν, βάσει της ερμηνείας αυτής, ο ενδιαφερόμενος πρέπει να κριθεί αθώος ή ένοχος για τα επίμαχα πραγματικά περιστατικά επιλύεται μόνον κατόπιν της μοναδικής και προσωπικής εκτιμήσεως του δικαστηρίου αυτού.

93. Κατόπιν των σκέψεων αυτών, κρίνω ότι απλώς και μόνον το γεγονός ότι οι δικαστές που απάρτιζαν το Sofiyski gradski sad εξέθεσαν, στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υποβλήθηκε στην υπόθεση C-554/14, το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως αυτής δεν συνιστά απόδειξη μεροληψίας που τους υποχρεώνει να αυτοεξαιρεθούν από την υπόθεση αυτή ούτε παραβίαση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας.

94. Ως εκ τούτου, αν τηρούνται προσηκόντως οι όροι που προβλέπονται στα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας για την υποβολή αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, δεν είναι δυνατό να θιγεί η αμεροληψία του αιτούντος δικαστηρίου ούτε να προσβληθεί το δικαίωμα στο τεκμήριο αθωότητας, τα οποία θεσπίζονται, αντιστοίχως, στα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη.

47 — Όπ.π.

48 — Βλ., μεταξύ άλλων, ΕΔΔΑ, απόφαση Nerattini κατά Ελλάδας, αριθ. 43529/07, § 23.

49 — Βλ., μεταξύ άλλων, ΕΔΔΑ, αποφάσεις Garycki κατά Πολωνίας, αριθ. 1438/02, § 66, και Nestak κατά Σλοβακίας, αριθ. 65559/01, § 88.

50 — ΕΔΔΑ, απόφαση Phillips κατά Ηνωμένου Βασιλείου, αριθ. 41087/98, § 35, CEDH 2001-VII.

51 — Συγκεκριμένα, υπενθυμίζω ότι ο A. Ognyanov έχει ήδη καταδικασθεί σε στερητική της ελευθερίας ποινή, αφού κρίθηκε ένοχος για τα εγκλήματα που διαπιστώθηκαν με την απόφαση που εξέδωσαν τα δανικά δικαιοδοτικά όργανα.

95. Στο στάδιο αυτό της αναλύσεώς μου, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο επίμαχος εθνικός κανόνας, όπως έχει ερμηνευθεί από το Varhoven kasatsionen sad, είναι ικανός να εμποδίσει, αν όχι να αποτρέψει τον Βούλγαρο ποινικό δικαστή από την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος, προσβάλλοντας κατά τον τρόπο αυτόν τις ιδιαίτερες προνομίες που του αναγνωρίζουν το άρθρο 267 ΣΛΕΕ και η νομολογία του Δικαστηρίου.

96. Πράγματι, κατ' εφαρμογήν του κανόνα αυτού, ο εν λόγω δικαστής υποβάλλεται όχι μόνο σε εξαίρεση, αλλά και σε πειθαρχική κύρωση, διότι εκθέτει, στην απόφαση περί παραπομπής και σύμφωνα με τους όρους που προβλέπουν τα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας, το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως.

97. Καταλήγουμε στο παράλογο και παράδοξο αποτέλεσμα ότι ένας δικαστής ο οποίος υποβάλλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης θεωρείται, κατ' εφαρμογήν της εθνικής νομοθεσίας, ότι θίγει τις θεμελιώδεις εγγυήσεις των διαδίκων.

98. Είναι πρόδηλο ότι ένας τέτοιος κανόνας είναι ασύμβατος προς τις επιταγές που είναι εγγενείς στη φύση καθεαυτή του δικαίου της Ένωσης, δεδομένου ότι συνεπάγεται τον περιορισμό της αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης, λόγω του ότι αποτρέπει τον Βούλγαρο ποινικό δικαστή από την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο.

99. Πρώτον, στην απόφαση Elchinov[52], η οποία αφορά αίτηση προδικαστικής αποφάσεως υποβληθείσα από το Administrativen sad Sofia-grad, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να έχουν ευρύτατη εξουσία εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, δεδομένου ότι το άρθρο 267 ΣΛΕΕ τους παρέχει την ευρύτερη δυνατή ευχέρεια να απευθύνονται στο Δικαστήριο, αν κρίνουν ότι σε υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν τους ανακύπτουν ζητήματα που επιβάλλουν την ερμηνεία ή την εκτίμηση του κύρους διατάξεων του δικαίου της Ένωσης που είναι αναγκαίες για την επίλυση της διαφοράς η οποία έχει υποβληθεί στην κρίση τους[53].

100. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν πρέπει να εμποδίζονται να υποβάλουν στην κρίση του Δικαστηρίου εθνικό δικονομικό κανόνα οποιασδήποτε φύσεως, υπενθυμίζοντας, επιπλέον, ότι η δυνατότητα υποβολής προδικαστικού ερωτήματος αποτελεί ιδιαίτερη προνομία την οποία τα δικαστήρια αυτά, αποφαινόμενα σε πρώτο βαθμό, πρέπει να είναι σε θέση να ασκούν σε όλα τα στάδια της διαδικασίας[54].

101. Δεύτερον, υπενθυμίζω ότι, στην προπαρατεθείσα απόφασή του Dhahbi κατά Ιταλίας, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι, όταν υφίσταται μηχανισμός προδικαστικής παραπομπής, η άρνηση του εθνικού δικαστηρίου να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα μπορεί, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να θίξει τον δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας και να συνεπάγεται προσβολή του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη το οποίο κατοχυρώνεται με το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ. Εν προκειμένω, αυτό ήταν το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε το εν λόγω δικαστήριο, διαπιστώνοντας ότι το εθνικό δικαστήριο είχε αρνηθεί, εντελώς αυθαίρετα και χωρίς καμία αιτιολογία, να υποβάλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο.

102. Αν ένας εθνικός δικαστής αρνηθεί να προβεί σε προδικαστική παραπομπή με την αιτιολογία ότι επαπειλείται εις βάρος του όχι μόνον εξαίρεση, αλλά και πειθαρχική κύρωση, επειδή εξέθεσε το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως, τούτο θα αποτελεί, μετά βεβαιότητας, παράβαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ.

52 — C-173/09, EU:C:2010:581.

53 — Σκέψη 26 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

54 — Απόφαση Elchinov (C-173/09, EU:C:2010:581, σκέψεις 25 και 26 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

103. Συνεπώς, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι το δίκαιο της Ένωσης, ειδικότερα δε τα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας, αντιτίθεται σε εθνικό κανόνα όπως ο επίμαχος στην κύρια δίκη, ο οποίος, αν διατηρηθεί σε ισχύ, συνεπάγεται τον κίνδυνο να επηρεασθεί πολύ σοβαρά ο μηχανισμός της προδικαστικής παραπομπής και, συνακολούθως, η καθιερωθείσα συνεργασία μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων και διακυβεύει την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης.

104. Συνεπώς, προτείνω στο Δικαστήριο να κρίνει ότι τα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνικό κανόνα όπως ο επίμαχος, ο οποίος υποχρεώνει τους δικαστές που απαρτίζουν το αιτούν δικαστήριο να αυτοεξαιρεθούν από την υπόθεση, με την αιτιολογία ότι εξέθεσαν, στο πλαίσιο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως αυτής.

Β — *Επί του δευτέρου ερωτήματος*

105. Με το δεύτερο ερώτημα, το Sofiyski gradski sad ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν τα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας αντιτίθενται στην εκ μέρους αιτούντος δικαστηρίου εκ νέου ακρόαση των διαδίκων μετά την έκδοση της αποφάσεως του Δικαστηρίου, καθώς και στην εκ νέου διεξαγωγή αποδείξεων και στη συνακόλουθη τροποποίηση των διαπιστώσεων στις οποίες προέβη το δικαστήριο αυτό με την απόφαση περί παραπομπής.

106. Κατ' αρχάς, κατά πάγια νομολογία, εναπόκειται μόνο στο εθνικό δικαστήριο να αποφασίσει σε ποιο στάδιο της διαδικασίας πρέπει να υποβληθεί προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο[55].

107. Μολονότι το Δικαστήριο κρίνει ότι μπορεί να είναι πλεονεκτική, αναλόγως των περιστάσεων, η επίλυση των αμιγώς εθνικού δικαίου ζητημάτων κατά τον χρόνο της προδικαστικής παραπομπής προς το Δικαστήριο[56], αναγνωρίζει, εντούτοις, ότι το εθνικό δικαστήριο είναι ελεύθερο να κάνει χρήση της δυνατότητας αυτής οποτεδήποτε κρίνει προσήκον κατά τη διάρκεια της δίκης[57]. Πράγματι, η επιλογή του χρονικού σημείου υποβολής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως εξαρτάται από λόγους σχετικούς με την οικονομία της δίκης και από λόγους δικονομικής σκοπιμότητας τους οποίους μόνον το δικαστήριο αυτό είναι αρμόδιο να εκτιμήσει, δεδομένου ότι είναι το μόνο που έχει άμεση γνώση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως και των επιχειρημάτων των διαδίκων.

108. Πέραν της νομολογίας αυτής, καμία διάταξη του δικαίου της Ένωσης δεν απαγορεύει στο αιτούν δικαστήριο, αφού έχει υποβάλει προδικαστικό ερώτημα, να τροποποιήσει, κατά τη διάρκεια της εξετάσεως της εκκρεμούς ενώπιόν του υποθέσεως, την εκτίμησή του ως προς το σχετικό πραγματικό και νομικό πλαίσιο.

109. Η προνομία αυτή απορρέει, στην πραγματικότητα, από τη θεσμική και δικονομική αυτονομία των κρατών μελών και, συνεπώς, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφαίνεται επί της συγκεκριμένης εφαρμογής των εθνικών δικονομικών κανόνων.

110. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, μόνο στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει το περιεχόμενο των εθνικών διατάξεων και τον τρόπο κατά τον οποίο αυτές πρέπει να εφαρμόζονται. Ως εκ τούτου, μόλις εκδοθεί η απόφαση του Δικαστηρίου, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να συνεχίσει την εξέταση της υποθέσεως της κύριας δίκης σύμφωνα με τους εθνικούς διαδικαστικούς και δικονομικούς κανόνες και σεβόμενο τα θεμελιώδη δικαιώματα των διαδίκων.

55 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Irish Creamery Milk Suppliers Association κ.λπ. (36/80 και 71/80, EU:C:1981:62, σκέψη 7), καθώς και Sibilio (C-157/11, EU:C:2012:148, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

56 — Απόφαση Melki και Abdeli (C-188/10 και C-189/10, EU:C:2010:363, σκέψη 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

57 — Απόφαση Elchinov (C-173/09, EU:C:2010:581, σκέψη 26 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

111. Η μόνη υποχρέωση την οποία υπέχει το εθνικό δικαστήριο στο στάδιο αυτό της διαδικασίας είναι να εφαρμόσει πλήρως την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης της οποία έδωσε το Δικαστήριο. Πράγματι, οι απαντήσεις του Δικαστηρίου προς το αιτούν Δικαστήριο πρέπει να θεωρούνται ως επιβάλλουσες καθοριστική και δεσμευτική ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, διότι το Δικαστήριο δεν καλείται, στο πλαίσιο του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, να παράσχει συμβουλευτική γνώμη [58].

112. Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, στο αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας δεν αντιτίθενται, λαμβανομένης υπόψη της θεσμικής και δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών, στην εκ μέρους αιτούντος δικαστηρίου εκ νέου ακρόαση των διαδίκων μετά την έκδοση της αποφάσεως του Δικαστηρίου, καθώς και στην εκ νέου διεξαγωγή αποδείξεων και στη συνακόλουθη τροποποίηση των διαπιστώσεων στις οποίες προέβη το δικαστήριο αυτό με την απόφαση περί παραπομπής, εφόσον εφαρμόζεται πλήρως η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης την οποία έδωσε το Δικαστήριο.

Γ — *Επί του τρίτου ερωτήματος*

113. Σε περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι τα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας αντιτίθενται σε εθνικό κανόνα όπως ο επίμαχος, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, με το τρίτο ερώτημα να διευκρινισθεί αν το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται στην εκ μέρους του επιλογή, κατ' εφαρμογήν του επιμάχου εθνικού κανόνα, της αυτοεξαιρέσεως με την αιτιολογία ότι ο κανόνας αυτός διασφαλίζει υψηλότερο επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των διαδίκων.

114. Με άλλη διατύπωση, αντιτίθεται το δίκαιο της Ένωσης στην εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου εφαρμογή ενός εθνικού κανόνα ο οποίος έχει όμως κριθεί αντίθετος στο δίκαιο της Ένωσης;

115. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ως προς την απάντηση στο ερώτημα αυτό. Το αιτούν δικαστήριο έχει την υποχρέωση να μην εφαρμόσει έναν τέτοιο κανόνα.

116. Κατά το άρθρο 280 ΣΛΕΕ, «[ο]ι αποφάσεις του Δικαστηρίου [...] είναι εκτελεστές». Εξάλλου, το άρθρο 633 του GPK διακηρύσσει ρητώς την αρχή αυτή.

117. Ως εκ τούτου, κατά πάγια νομολογία, απόφαση εκδοθείσα προδικαστικώς από το Δικαστήριο δεσμεύει τον εθνικό δικαστή, ως προς την ερμηνεία των επιμάχων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης [59]. Όπως επισήμανα στο σημείο 111 των παρουσών προτάσεων, το Δικαστήριο δεν διατυπώνει συμβουλευτική γνώμη στο πλαίσιο του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.

118. Συνεπώς, αν το Δικαστήριο κρίνει ότι το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, το οποίο αποτελεί άμεσα εφαρμοστέο κανόνα, αντιτίθεται σε εθνικό κανόνα όπως ο επίμαχος, ο εθνικός δικαστής θα είναι υποχρεωμένος να μην εφαρμόσει τον εν λόγω εθνικό κανόνα, προκειμένου να διασφαλίσει την υπεροχή, την αποτελεσματικότητα και την ενότητα του δικαίου της Ένωσης [60].

58 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Kleinwort Benson (C-346/93, EU:C:1995:85, σκέψη 24).

59 — Απόφαση Elchinov (C-173/09, EU:C:2010:581, σκέψεις 29 και 30 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

60 — Βλ. αποφάσεις Melki και Abdeli (C-188/10 και C-189/10, EU:C:2010:363, σκέψη 43 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και Elchinov (C-173/09, EU:C:2010:581, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

V – Πρόταση

119. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στα ερωτήματα του Sofiyski gradski sad τις εξής απαντήσεις:

1) Τα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνικό κανόνα όπως ο επίμαχος, ο οποίος υποχρεώνει τους δικαστές που απαρτίζουν το αιτούν δικαστήριο να αυτοεξαιρεθούν από την υπόθεση, με την αιτιολογία ότι εξέθεσαν, στο πλαίσιο της υποβληθείσας ενώπιον του Δικαστηρίου αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως αυτής, τούτο δε σύμφωνα με τους όρους που προβλέπουν οι εν λόγω διατάξεις.

Το εθνικό δικαστήριο υποχρεούται, λαμβανομένης υπόψη της αρχής που διατυπώνεται στο άρθρο 280 ΣΛΕΕ, να μην εφαρμόσει τον επίμαχο εθνικό κανόνα.

2) Τα άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται, λαμβανομένης υπόψη της θεσμικής και δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών, στην εκ μέρους αιτούντος δικαστηρίου εκ νέου ακρόαση των διαδίκων μετά την έκδοση της αποφάσεως του Δικαστηρίου, καθώς και στην εκ νέου διεξαγωγή αποδείξεων και στη συνακόλουθη τροποποίηση των διαπιστώσεων στις οποίες προέβη το δικαστήριο αυτό με την απόφαση περί παραπομπής, εφόσον εφαρμόζεται πλήρως η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης την οποία έδωσε το Δικαστήριο.